

Środki masowego przekazu w kształtowaniu tożsamości diaspory polskiej

W kształtowaniu tożsamości współczesnej emigracji polskiej ważne miejsce odgrywają środki masowego przekazu. Powstają one zarówno w kraju wychodźstwa, jak i generowane są przez czynniki emigracyjne.

Wśród środków masowego przekazu szczególne znaczenie ma Polskie Radio i Telewizja Polska. Pierwsza audycja radiowa nadana dla Polaków, zamieszkujących poza granicami została nadana 11 listopada 1933 r., z okazji piętnastej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. 1 marca 1936 r. Polskie Radio rozpoczęło nadawanie na falach krótkich stałych programów dla Polonii. Godzinne audycje ukazywały się na antenie trzy razy w tygodniu, składały się z wiadomości w języku polskim i angielskim, komentarzy, felietonów oraz muzyki. W 1939 r. Polskie Radio nadawało z siedmiu stacji krótkofalowych emitowanych dla słuchaczy w Europie, Ameryce Południowej i Północnej, a także na falach długich z rozgłośni z Warszawy (codzienne audycje w języku niemieckim i angielskim, raz w tygodniu po czesku i węgiersku). Wybuch II wojny światowej spowodował zaprzestanie emisji. Emitowanie audycji dla Polaków za granicą wznowiono w styczniu 1945 r. Od tego czasu programy radiowe nadawane są bez przerwy w różnym zakresie czasowym i tematycznym. W 1956 r. nadawanych było dziennie 68 godzin audycji dla zagranicy m.in. w języku angielskim, duńskim, greckim, fińskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, rosyjskim, tureckim i włoskim. Od 1968 r. emitowane są programy w języku arabskim. Od 1990 r. rozpoczyna się nadawanie programów na Wschód, w tym m.in. dla Polaków zamieszkałych na Ukrainie, Białorusi, Litwie, Łotwie, i w Estonii. W 1995 r. dzięki możliwościom emisji satelitarnej w systemie World Radio Network wybrane programy w języku angielskim stały się dostępne dla słuchaczy na wszystkich kontynentach. Od 1998 r. program dla zagranicy Polskiego Radia przyjął nazwę Radio Polonia¹. Od 2000 r. Radio Polonia za pośrednictwem World Radio Network rozpoczęło codzienną audycję, w technice „Real Audio”, półgodzicznych

¹ www.radio.com.pl, 15.09.2002 r.

magazynów informacyjnych w dziewięciu językach obcych oraz godzinnego magazynu w języku polskim. Sieć World Radio Network pełniąc rolę dystrybutora audycji polskich w sieciach kablowych, w retransmisjach naziemnych i przez satelitę, wprowadziło program redakcji angielskiej do całodobowego anglojęzycznego kanału dRadio. Od 2000 r. przekazy emitowane przez satelitę w systemie analogowym zostały zastąpione przekazem cyfrowym, co w znaczący sposób zwiększyło liczbę słuchaczy. Sygnał z satelity Eutelsat Hot Bird umożliwił słuchanie Radio Polonia w całej Europie, na Bliskim Wschodzie, Afryce Północnej i częściowo w Azji Zachodniej. Program polonijny Polskiego Radia stanowił najbardziej masowy środek przekazu wiadomości z Polski. Ułatwiał utrzymywanie więzi z krajem, pozwalała na stały kontakt z językiem polskim. Był istotnym elementem kulturotwórczym². Audycje o tematyce regionalno-krajoznawczej, literaturoznawczej czy historycznej stanowiły ważki czynnik edukacyjny. Od 1989 r. audycje radiowe zaczęły także zawierać częśćkę, będącą duszpasterskim posłaniem Kościoła.

Wśród słuchaczy polskiego radia dominują przedstawiciele starej emigracji. Znaczącą grupę stanowili Polacy zamieszkujący we Wspólnocie Niepodległych Państw³.

W latach 90. nastąpiły zmiany w Polskim Radio. Zmniejszył się czas antenowy przeznaczony dla emigracji. Wiąże się to z przesłankami technicznymi i ekonomicznymi. Emisja w technice satelitarnej pozwala na większy zasięg oddziaływania niż przekaz naziemny. Osoby zamieszkałe poza granicami mogą odbierać audycje przeznaczone dla słuchaczy w kraju⁴. Obok środków państwowych słuchacze mają obecnie możliwość odbioru stacji prywatnych i programów kierunkowych takich, jak np. Radio Maryja.

Wśród stacji radiowych największą słuchalność mają te stacje, które są emitowane i edytowane w krajach osiedlenia. Rozpowszechnienie radia w ostatnich latach wiąże się z rozwojem technik audiowizualnych, co w znaczący sposób wpłynęło na zmniejszenie kosztu funkcjonowania stacji radiowych. Znaczącej liberalizacji uległy też procedury wydawania koncesji, czy pozwoleń na emisję audycji radiowych. Wśród poruszanej problematyki znajdują się te dotyczące zarówno Polski, jak i kraju osiedlenia. Są istotnym źródłem informacji o środowisku polonijnym w krajach osiedlenia. W wielu audycjach poruszane są sprawy dotyczące bieżących wydarzeń w Polsce, mają one często charakter programów czynnych, tzn. takich, z udziałem słuchaczy. Ważne miejsce w ramówce programowej zajmuje sfera komercyjna. Promocje biletów komunikacyjnych do Polski, czy innych usług bądź towarów, oferty pracy czy inne płatne ogłoszenia. W ostatnich latach zmniejszyła się liczba audycji, czy ogłoszeń dotyczących organizacyjnego życia Polonii. Wśród programów na

² J. Pils, *Media dla Polonii i Polaków za granicą. Radio i Telewizja*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe. Informacja. Mniejszości etniczne*, pod red. A. Skrzypczaka, Warszawa 1996, s. 47.

³ *Ibidem*, s. 43–68.

⁴ Dużą popularnością cieszy się platforma „Cyfra +” za której pośrednictwem możliwe jest odbieranie programów telewizyjnych i radiowych.

uwagę zasługują te, które dotyczą sfery religijnej. Szczególna rola Kościoła w życiu emigracyjnym, rola duszpasterzy jako liderów życia diasporalnego sprawiają, że programy o tematyce religijnej cieszą się dużą popularnością. Ważne miejsca zajmują ogłoszenia o wydarzeniach religijnych: świętach, pielgrzymkach, z życia lokalnych parafii polonijnych, z Watykanu.

Rozpowszechnionym nośnikiem audiowizualnym jest telewizja. Istotne zmiany zaszły w tej sferze po 1989 r., kiedy zaczęto emitować program telewizyjny poza granice Polski. Pierwszy przekaz w 1990 r. dotyczył programu I Telewizji Polskiej i przeznaczony był dla Polaków zamieszkałych na Litwie. 29 grudnia 1992 r. uchwalono ustawę, na mocy której została powołana TV Polonia, emitująca swój program w technice satelitarnej. Pierwsza emisja odbyła się 31 marca 1993 r.⁵ Obecnie Telewizja Polonia nadaje program, obok tradycyjnego systemu, za pośrednictwem kanałów satelitarnych⁶. Stanowi ona odrębny blok programowy, w skład którego wchodzi audycje przygotowywane przez oddział Programu III TVP, retransmitowane z Programu I i II TVP, tworzone przez oddział TV Polonia oraz pochodzące ze źródeł archiwalnych. Niektóre audycje, jak „Teleexpres”, „Gość Jedyńki”, „Wiadomości” emitowane są równocześnie na antenie Programu I i TV Polonia. W programach publicystycznych i reportażach kładziony jest nacisk na tematy emigracyjne. Program „Forum Polonijne” jest miejscem kontaktów pomiędzy czynnikami oficjalnymi a środowiskami emigracyjnymi. Na antenie znalazły się też wywiady z przedstawicielami środowisk emigracyjnych, transmisje z wydarzeń kulturalnych, uroczystości rocznicowych, programy historyczne.

Ważne miejsce w transmisji przekazu telewizyjnego zajmują stacje komercyjne, w tym zwłaszcza telewizja Polsat emitowana w Europie. Właściwie nie istnieje segment stacji telewizyjnych emitowanych przez polskie środowiska emigracyjne. Wynika to głównie z przyczyn finansowych. Jest to działalność przekraczająca możliwości finansowe osób fizycznych czy organizacji polonijnych w krajach osiedlenia.

Wśród środków masowego przekazu generowanych poza granicami Polski dużą wagę przywiązuje się do segmentu prasowego. Istotne miejsce zajmował w tym względzie miesięcznik „Kultura” wydawany w latach 1947–2000 przez Instytut Literacki w Paryżu⁷. Instytut Literacki rozpoczął swoją działalność w 1946 r. we Włoszech. Instytut powstał dzięki pomocy 2 Korpusu oraz dzięki finansowej pożyczce z funduszu społecznego żołnierzy. Stał się ważnym czynnikiem opiniotwórczym w kraju i poza granicami⁸. Poruszana tematyka społeczno-polityczna, komentarze

⁵ <http://www.tvp.pl/polonia/zasadyicele.htm>, 03.02.2003.

⁶ Program TV Polonia emitowany jest poprzez: Ecostar 3 61,5W, Hot Bird 113E, Hot Bird 4 13E – pakiet „Cyfra+”, Kopernikus DFS1-FM3 – pakiet „Vision Globe”, Orion 1 37,5W.

⁷ A. Chodubski, *Kultura polityczna współczesnej emigracji polskiej*, [w:] *Kultura polityczna w Polsce. Przyszłość i teraźniejszość*, pod red. M. Kosmana, Poznań 1996, s. 165–166.

⁸ K. Łastowski, *Udział Paryskiej „Kultury” w eksponowaniu polskiej racji stanu po II wojnie światowej*, [w:] *Z dziejów polskiej prasy na obczyźnie*, pod red. M. Szczecińskiego, Gorzów Wielkopolski 2002, s. 169–188.

wydarzeń politycznych cieszyły się dużą popularnością. Od 1946 do 1953 r. wydanych zostało kilkadziesiąt publikacji. W 1953 r. inaugurowała swoją działalność Biblioteka Kultury. Wydawane jej nakładem publikacje były szczegółowo opisywane i dokumentowane. Do 2000 r. wydanych zostało 512 pozycji⁹.

Wśród środków masowego przekazu szczególną wagę przywiązuje się do segmentu prasowego. Nie ma państwa, w którym nie istniałaby prasa o charakterze polonijnym. Wskazemy tylko na kilka, z kilkuset tytułów wydawanych w niektórych krajach. W Argentynie ukazuje się od 1922 r. „Głos Polski”¹⁰. W Australii przez lata popularnością cieszyły się wydawany od 1952 do 1980 dwutygodnik „Nasza Droga”, „Tygodnik Polski” stanowiący kontynuację założonego w 1949 r. „Tygodnika Katolickiego”. Największy rozkwit prasy polonijnej w Australii przypadł na lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte. Wydawane wtedy były, m.in.: „Polski Tygodnik Niezależny Echo”, miesięcznik „Echo-Opowiadania”, „Głos Polski”, „Forum”, „Nurt”, „Polonia”. W następnej dekadzie na uwagę zasługują „Panorama” i „Kurier Polski”. Dużym zainteresowaniem cieszyły się wydawane nieregularnie biuletyny, w tym zwłaszcza; „Biuletyn Stowarzyszenia Polaków w Queensland”, „Biuletyn Organizacyjny Milenium. Do rozpowszechnionych tytułów prasy religijnej należały: „Przeгляд Katolicki Organ Duszpasterstwa Polskiego w Australii”, „Wiadomości Polonii Adwentystycznej”. W ostatnim dziesięcioleciu do najbardziej poczytnych należą „Tygodnik Polski” i „Polish Kurier”, itp.

Stosunkowo liczny jest rynek prasy polonijnej w Ameryce Północnej. Na przykład, w Kanadzie najstarszy rodowód ma wydawany w Winnipeg od 1915 r. tygodnik „Czas” oraz „Związkowiec” organ Związku Polaków w Kanadzie wychodzący w Toronto od 1933 r. Najwięcej tytułów ukazuje się w Toronto¹¹. W 1988 r. powstał tam obecnie wydawany dziennik „Gazeta”; funkcjonuje także wiele tygodników, w tym m.in.: „Głos Polski-Gazeta Polska”, „Echo”, „Nowy Kurier”, „Wiadomości”, „Tygodnik Polski”. Popularnością cieszy się prasa katolicka, w tym zwłaszcza miesięcznik „Pielgrzym”. Wiele tytułów ukazuje się nieregularnie. Niektóre spośród nich to: „Kwartalnik SPK”, „Wici Harcerskie”, „High-Park”. W czasopiśmie wydawanych w Kanadzie i w USA znajduje się wiele ogłoszeń o charakterze komercyjnym, jak np. w „Związkowcu” zajmują one ponad 30% objętości tekstu. Wydawcy gazet uzyskują wpływy ze sprzedaży, przy czym koszt jednego egzemplarza, waha się w granicach 1–2 dolarów. Specyfiką prasy północnoamerykańskiej jest znacząca liczba artykułów odnoszących się do sytuacji Polski w sferze międzynarodowej. W ostatnich latach liczne artykuły dotyczyły przystąpienia Polski do struktur europejskich.

⁹ <http://www.kultura.onet.pl>, 20.12.2002 r.

¹⁰ A. H. Wróbel, *Prasa polska w Ameryce Łacińskiej*, [w:] *Z dziejów polskiej prasy...*, s. 50.

¹¹ A. Reczyńska, *Polska diaspora w Kanadzie*, [w:] *Polska diaspora*, pod red. A. Walaszka, Kraków 2001, s. 43.

Duże są tradycje prasy polonijnej w Wielkiej Brytanii¹². Szacuje się, że od 1945 r. ukazywało się tam ponad 600 tytułów prasowych. Przyjmując za kryterium treść poszczególnych pism, wyróżnia się następujące kategorie:

- a) czasopisma wojskowo-kombatanckie – 183 tytuły. Najbardziej popularny jest „Orzeł Biały”;
- b) pisma informacyjne – 42 tytuły. Do dziś dużą popularnością cieszy się wydawany od 1940 r. nieoficjalny organ rządu „Dziennik Polski”, który w 1944 r. połączył się z „Dziennikiem Żołnierza” tworząc „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, wydawany z dodatkiem niedzielnym „Tydzień Polski”;
- c) pisma polityczne 92 tytuły, najczęściej związane z ugrupowaniami politycznymi, w tym wydawany od 1957 r. do końca lat osiemdziesiątych oficjalny organ rządu emigracyjnego – „Rzeczpospolita”;
- d) pisma religijne 92 tytuły z tygodnikiem „Gazeta Niedzielną”, miesięcznikiem „Przegląd Powszechny”;
- e) czasopisma społeczno-kulturalne, np.: „Wiadomości”;
- f) czasopisma naukowe – 27 tytułów, np.: „Teki Historyczne”, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”;
- g) czasopisma środowiskowo zawodowe – 92 tytuły; są to najczęściej biuletyny stowarzyszeń, np.: „Filatelista”, „Wiadomości Nauczycielskie”;
- h) czasopisma młodzieżowe – 93 tytuły, np.: „Dziatwa”¹³.

W Republice Południowej Afryki najliczniejsza Polonia w Afryce prowadziła działalność wydawniczą od lat czterdziestych XX w. Wydawano początkowo biuletyny lub kwartalniki związane z organizacjami polonijnymi; pełniły one rolę ich organów¹⁴. Zjednoczenie Osadników Polskich wydawało od 1948 r. miesięczny komunikat, który od 1973 r. ukazywał się pod tytułem „Komunikat Zjednoczenia Polskiego w Południowej Afryce”; od 1948 r. wydawany był nieregularnie Komunikat Stowarzyszenia Techników Polskich; w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ukazywał się w Pretorii Komunikat Towarzystwa Pomocy Polakom. Prasę katolicką reprezentowały: „Wiadomości Parafialne”, „Wiadomości Duszpasterskie”. Rynek prasy w RPA ożywił się znacznie w latach osiemdziesiątych. Pojawiły się wówczas takie tytuły, jak: „Secunda”, „Nasza Szkoła”, „Tak i Nie”. Czasopisma polonijne w RPA miały charakter lokalny. Jedynie nieliczne biuletyny docierały do różnych ośrodków rozproszonych na terenie kraju.

Prasa jest ważnym elementem opiniotwórczym. Stanowi płaszczyznę wyrażania opinii przez środowiska społeczne i polityczne. Stąd prasa jest przedmiotem znacznej uwagi liderów polonijnych. Na łamach gazet prowadzi się polemiki i spory. Wielu liderów życia politycznego i społecznego posiada wręcz stałe miejsce w poszczegól-

¹² R. Habielski, *Życie społeczne i kulturalne emigracji*, Warszawa 1999, s. 127–153.

¹³ T. Radzik, *Polska diaspora w Wielkiej Brytanii*, [w:] *Polska diaspora...*, s. 164–165.

¹⁴ A. Żukowski, *W kraju złota i diamentów. Polacy w Afryce Południowej XIX–XX w.*, Warszawa 1994, s. 212–228.

nych gazetach. Często formą prezentowania stanowiska organizacji politycznych są tzw. listy otwarte drukowane w kilku poczytniejszych „tytułach prasowych”.

Wiele gazet wydawanych jest w formacie, A-4 i B-5. Liczba stron waha się najczęściej od 8 do 36. Nieliczne tytuły posiadają kolorowe okładki na papierze kredowym. Papier kredowy stosowany do całej objętości gazety, używany jest przy nakładach wynoszących kilka tysięcy egzemplarzy. Wśród kolorów nadruku przeważa czarny, rzadziej niebieski, czerwony, zielony. Nieliczne posiadają kolorowe wkładki ze zdjęciami, zajmujące najczęściej 4 bądź 8 stron. W gazetach znajdują się też wkładki z wierszami, tekstami piosenek, bądź ogłoszeniami komercyjnymi¹⁵.

Większość polonijnych gazet drukuje teksty niemal wyłącznie w języku polskim. Niektóre wprowadzają rubryki w językach krajów osiedlenia, zazwyczaj nie obejmują one jednak więcej, niż 20% objętości tekstu. Nieliczne, jak np.: „Gazeta Petersburska” zamieszczają teksty, w połowie w języku polskim, w drugiej połowie w rosyjskim. Zdarzają się i takie, w których na stronie znajdują się dwie rubryki, jedna w języku kraju osiedlenia, druga po polsku, np.: Pismo Związku Polaków w Rumunii „Polonus”.

W periodykach dominują teksty dotyczące Polski. W ostatnim czasie nasiliło się zjawisko wykorzystywania polskich serwisów informacyjnych oraz przedruków z polskiej prasy czy książek. Zazwyczaj odbywa się to bez zgody autorów. Często zamieszczane są wiersze i fragmenty opowiadań. Akcentowane są tematy podejmujące problemy polityczne, ale wiele też jest plotek i ciekawostek z Polski. W działach poświęconych kulturze prezentowane są głównie wydarzenia artystyczne w Polsce lub osiągnięcia polskich twórców na obczyźnie.

Znacząca część czasopism dotyczy kultury. Zamieszczane są informacje o nowościach wydawniczych, wystawach, wernisażach. Zainteresowaniem cieszą się recenzje książek oraz filmów polskich. Nierzadko umieszczane są wywiady z przedstawicielami życia artystycznego: muzykami, pisarzami, aktorami, reżyserami. W treści pism znajdują się artykuły biograficzne, poświęcane uznanym osobistościom historycznym, twórcom literatury, sztuki, nauki.

W części sportowej znajdują się artykuły dotyczące głównie osiągnięć polskich sportowców. Relacje z rozgrywek ligowych w Polsce, udziału polskich sportowców w znaczących imprezach międzynarodowych, jak mistrzostwa świata, olimpiada,

¹⁵ Por. *PolEcho. Magazyn Polonii Niemieckiej*, lipiec/sierpień 2002 r.; *Gazeta Polskiego Związku Kulturalnego i Zjednoczenia Polaków w Berlinie*, nr 51, kwiecień/czerwiec 2002 r.; *Kronika. Polskie Czasopismo w Norwegii*, nr 4 (177) 2002 r.; *Gazeta Petersburska*, nr 8–9 (44) 2002 r.; *Pismo Związku Polaków w Rumunii „Polonus”*, nr 5 (95) 2002 r.; *Związkowiec, Kanada*, nr 7 2002 r.; *Kurier, Niemcy* 296\13 sierpień 2002 r.; *Miesięcznik Polonii Cypryjskiej. Spod Znaku Afrodyty*, nr 53 listopada 2002 r.; *Słowo Polonii Belgradu*, nr 12 2002 r.; *Tygodnik Polski w Sydney*, nr 45, listopada 2002 r.; *Biuletyn Polsko-Niderlandzkiego Stowarzyszenia Kulturalnego*, nr 5 2002 r.; *Gazeta Klubu Polskiego w Japonii*, nr 4\25 2002 r.; *Polonia Włoska. Biuletyn informacyjny*, nr 3\8 1998; *Patriotyczny Ruch Polski. Nowy Jork, Chicago, Toronto, Warszawa*, nr 45 2002 r.; *Biuletyn Niedzielnny w Toronto*, nr 21 2002 r., i inne...

otwarte mistrzostwa organizowane w kraju osiedlenia. Szczególnie emocje wzbudza rywalizacja Polaków ze sportowcami kraju zamieszkania.

Większość czasopism dystansuje się od prezentowania problemów politycznych kraju osiedlenia; pojawiają się natomiast artykuły dotyczące sytuacji międzynarodowej w kontekście odniesienia do spraw Polski. Relacjonowane są wizyty polskich polityków. Część pism polonijnych prowadzi rozbudowane rubryki zajmujące się poradami prawnymi i finansowymi oraz kwestiami zdrowia. Są też dodatki dla kobiet i dzieci. Gazety o większym nakładzie zawierają rubryki rozrywki, w tym m.in.: krzyżówki, rebusy, dowcipy.

W rocznice wydarzeń historycznych zamieszczane są artykuły okolicznościowe. Dotyczą one zarówno kwestii państwowych, jak i związanych z życiem polonijnym.

Znaczące miejsce zajmują w prasie ogłoszenia komercyjne. Nierzadko obejmują 40% objętości gazety. Obraz taki ma miejsce w tytułach, które nie są dotowane przez organizacje czy stowarzyszenia. W ostatnich latach zmniejsza się natomiast ilość komunikatów i informacji organizacyjnych.

W czasopismach zwraca się uwagę na aspekt edukacyjny, dotyczący języka polskiego. Drukowane są porady dotyczące poprawności językowej, ćwiczenia gramatyczne, zasady pisowni, itp. Wiersze, piosenki, fragmenty opowiadań wykorzystywane są do nauki języka.

Wiele gazet posiada rubryki zawierające rozkłady lotów, jazdy autobusów, adresy polskich placówek w kraju osiedlenia takich, jak: ambasady, konsulaty, instytuty polskie, biura LOTu... Oficjalne ogłoszenia polskich placówek dyplomatycznych zamieszczane są na ostatniej lub przedostatniej stronie gazet.

W tytułach o mniejszym zasięgu pojawiają się wykazy osób, które zawarły związek małżeński, dzieci przystępujących do pierwszej komunii, itp.

Ważne miejsce w ramówce zajmuje tematyka religijna. Jest ona obecna w niemal wszystkich wydawnictwach. Odnotowane są wydarzenia z życia kościoła, w tym szczególnie miejsce od 1978 r. zajmują informacje z Watykanu. W wielu artykułach przedstawia się żywoty świętych. Przypomina się zwyczaje i święta religijne. Drukuje się teksty modlitw i fragmenty Pisma św., relacje i zdjęcia z pielgrzymek do miejsc kultu religijnego, Watykanu, czy innych uroczystości kościelnych. W gazetkach i biuletynach o zasięgu parafialnym zamieszczane są podstawowe informacje o pracach organizacyjnych kościoła, m.in. o zasadach udzielania sakramentów świętych, godzinach mszy, funkcjonowania biura parafialnego, organizacji przykościelnych. Drukowane są zapowiedzi małżeńskie, nekrologi, itp. Pozbawione są komentarzy, felietonów, czy serwisów informacyjnych z kraju lub ze świata. Gazety te są rozdawane bezpłatnie, bądź, za opłatą dobrowolną. Ich druk finansowany jest z wkładek reklamowych.

Na obczyźnie szczególnie chętnie czytana jest prasa wydawana w Polsce. Dotyczy to zarówno pokolenia młodego, jak i starszego. Gazety przywiezione, czy otrzymane z kraju zwykle przekazywane są krewnym i znajomym. Nierzadko artykuły w nich zawarte stanowią zaczyn do wielu dyskusji i sporów.

Cechą prasy polonijnej na całym świecie jest jej efemeryczność. Wiele tytułów jest wydawanych nieregularnie i przez stosunkowo krótki okres. Mają też relatywnie niewielki nakład. W przypadku gazet 1–2,5 tys. egzemplarzy, a w przypadku biuletynów nierzadko nie przekracza on kilkuset sztuk. Do rzadkości należą nakłady rzędu kilkudziesięciu tysięcy lub 100 tysięcy, jak w przypadku Info Tips¹⁶.

Celem osób wydających prasę na obczyźnie nie jest zazwyczaj zysk finansowy. Wynika to częściej z chęci manifestacji swoich poglądów, bądź programów i działalności organizacji. Służy do kształtowania określonych postaw społecznych i politycznych. Bywa nierzadko płaszczyzną na którą zostaje skierowana aktywność społeczna, kulturalna, polityczna. Wśród osób tworzących rynek prasy emigracyjnej znajdują się przedstawiciele m.in. takich grup zawodowych jak dziennikarze, nauczyciele, urzędnicy. Liczne tytuły stanowiły w swej początkowej fazie organy organizacji społecznych, kulturalnych bądź politycznych. W ostatnich latach zauważa się proces rozszerzania tematyki prasy polonijnej. Wprowadza się nowe elementy niezwiązane bezpośrednio z pierwotnymi celami założyciela.

Gazetki polonijne stanowią dla wielu osób podstawowe źródło informacji zarówno o bieżących wydarzeniach w Polsce, jak i o kraju osiedlenia. Nieznajomość języka powoduje, że są nierzadko jedynym, pozatowarzyskim źródłem informacji na wychodźstwie. Dla wielu osób kontakt z prasą polskojęzyczną jest istotny z punktu widzenia pielęgnowania języka ojczystego. Stanowi często jedyny kontakt z „żywym” językiem polskim. Manifestowanie czytania, czy nawet posiadania prasy polonijnej postrzegane bywa jako element postaw patriotycznych.

Złożoną kwestią jest finansowanie prasy polonijnej. Ujawnia się wiele źródeł jej finansowania, m.in. z:

- środków przydzielanych przez rządy państw osiedlenia¹⁷,
- datków od firm i osób fizycznych¹⁸,
- dotacji otrzymywanych przez organizacje polonijne¹⁹,
- wsparcia czynników polskich²⁰,
- wpływów z reklam²¹,
- sprzedaży²²,
- wsparcia czynników kościelnych²³.

¹⁶ M. Kalczyńska, *Prasa polska i jej twórcy w zjednoczonych Niemczech*, [w:] *Z dziejów polskiej prasy...*, s. 281.

¹⁷ H. Legowicz, *Media polskie w Republice Czeskiej*, [w:] *Dziedzictwo kulturowe...*, s. 101–102.

¹⁸ Pismo Związku Polaków w Rumunii „Polonus”2002.

¹⁹ *Gazeta Petersburska 2001–2003*.

²⁰ W tym szczególnie miejsce zajmują organizacje „Wspólnota Polska” i „Pomoc Polakom na Wschodzie”.

²¹ *Biuletyn Niedzielnny w Toronto 2001*.

²² Taką prawidłowość zauważa się państwach Europy Zachodniej i Ameryce Północnej; cena waha się na poziomie 1–2 dolarów w Ameryce Północnej, 1–2 euro – w Europie Zachodniej.

²³ *Głos Misjonarza 2001–2002*.

Zazwyczaj wydawnictwa utrzymują się z kilku źródeł. W wielu tytułach drukowane są personalia osób, czy nazwy firm wspierających finansowo wydawnictwo. Znaczący udział w finansowaniu prasy na Wschodzie ma państwo polskie²⁴. Znacząca się działalność takich instytucji jak: Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”, Fundacja „Rodacy-Rodakom”, Senat Rzeczypospolitej Polskie Stowarzyszenie Wspólnota Polska. Prasa polonijna w poszczególnych krajach była i jest odzwierciedleniem kondycji ekonomicznej i intelektualnej diaspory polskiej²⁵.

W ostatnich latach źródłem informacji o artykułach prasowych stał się Internet. Wiele tytułów zarówno w Polsce, jak i na emigracji posiada swoje strony na których publikowana jest tzw. „ramówka”. Umieszczane są skróty ciekawszych artykułów, rzadziej publikowane są artykuły w całości. Portale internetowe zawierające przedruki z gazet polskich, czy polonijnych cieszą dużym zainteresowaniem szczególnie wśród ludzi młodych. Na stronach poszczególnych tytułów umieszczane są bazy archiwalne pozwalające na analizę tekstów publikowanych przed kilkoma miesiącami czy nawet latami.

* * *

Media polonijne pełnią istotną rolę w kształtowaniu tożsamości współczesnej emigracji polskiej. Wśród ich funkcji na obczyźnie wskazuje się m.in. na:

- pielęgnowanie języka polskiego, tradycji, kultury,
- dostarczanie wiadomości o Polsce i sprawach polskich,
- informowanie o sprawach ważnych dla życia polonijnego,
- propagowanie polskiej kultury,
- podtrzymywanie więzi z Polską (np. poprzez pomoc w organizowaniu akcji na rzecz określonej „sprawy polskiej”),
- propagowanie osiągnięć Polaków na świecie,
- dostarczanie informacji o wydarzeniach społeczno-kulturalnych,
- prezentowanie poglądów politycznych i społecznych,
- płaszczyznę dyskusji pomiędzy liderami życia społeczno-politycznego emigracji.

Powszechny jest pogląd, że stan mediów, w tym zwłaszcza prasy polonijnej odzwierciedla kondycję intelektualną i ekonomiczną emigracji polskiej. Ilość wydawanych tytułów, jak i wielkość nakładu oraz znaczenie poszczególnych wydawnictw są pochodną wielu czynników w tym zarówno stanu samej emigracji, jak i uwarunkowań ekonomicznych, społecznych, politycznych krajów osiedlenia.

²⁴ T. Gusarska, *Współczesna prasa polskojęzyczna na Ukrainie*, [w:] *Z dziejów polskiej prasy...*, s. 307.

²⁵ J. Ochocka, *Z dziejów polonijnej prasy w Kanadzie: Sylwetka polonijnego publicysty*, [w:] *Z dziejów polskiej prasy...*, s. 347.